

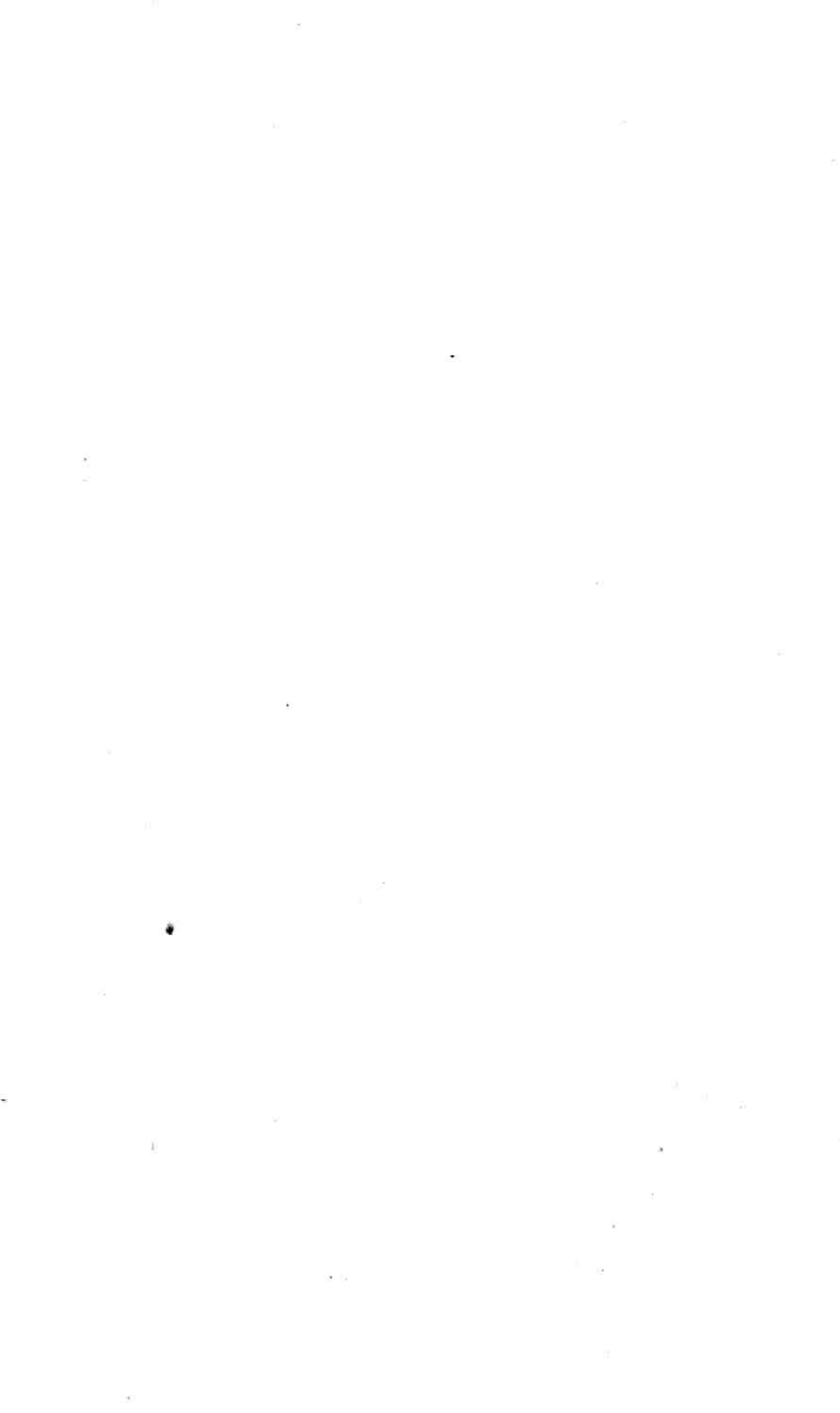

Jacobus Acquoy in zijn leven en werken geschetst

<https://hdl.handle.net/1874/234554>

mm 10966

BR.1873. II.1.

23 II, 1

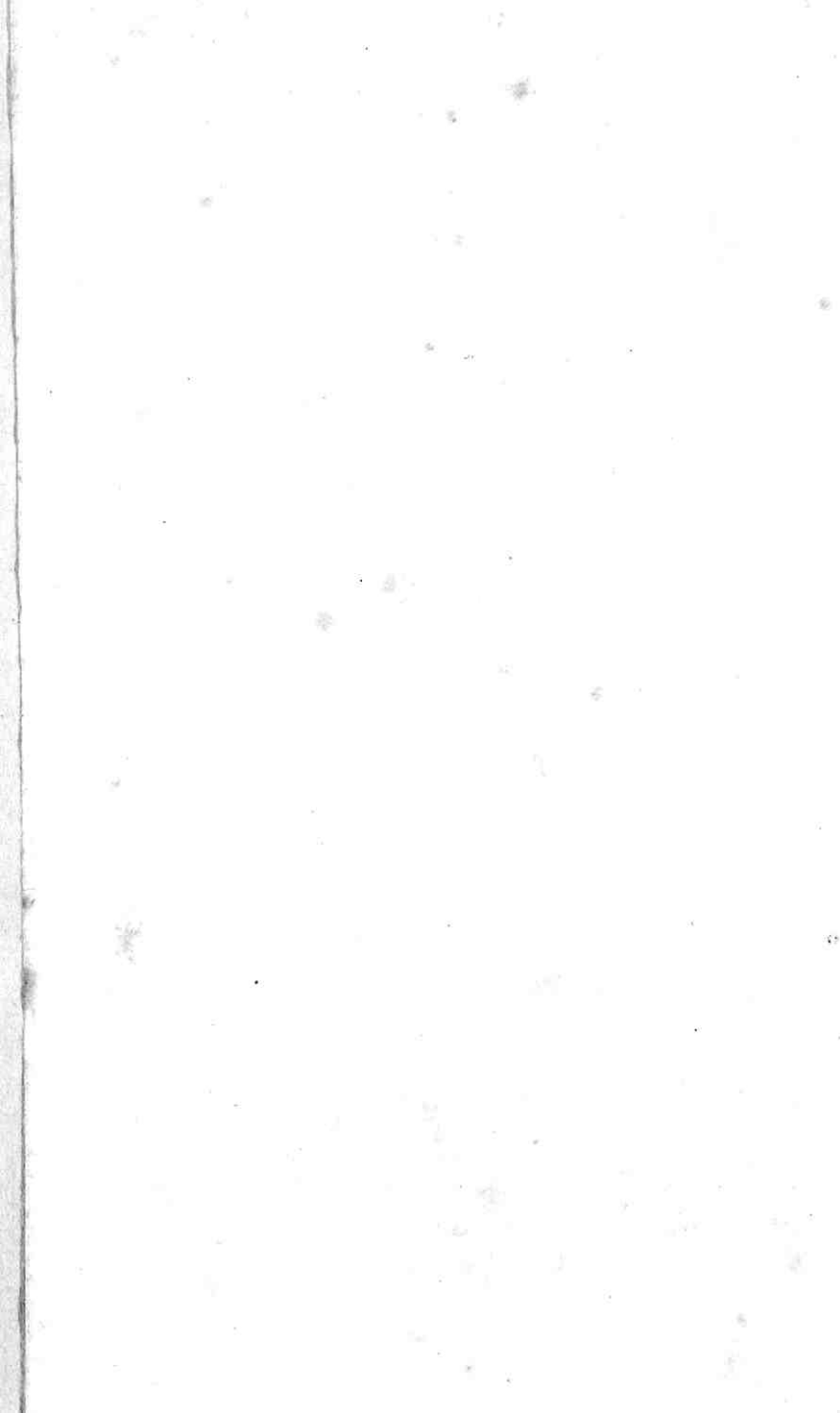
JACOBUS ACQUOY

IN ZIJN LEVEN EN WERKEN GESCHETST,

DOOR

W. DEGENHARDT.

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.

J. Agnew

JACOBUS ACQUOY

IN ZIJN LEVEN EN WERKEN GESCHETST,

DOOR

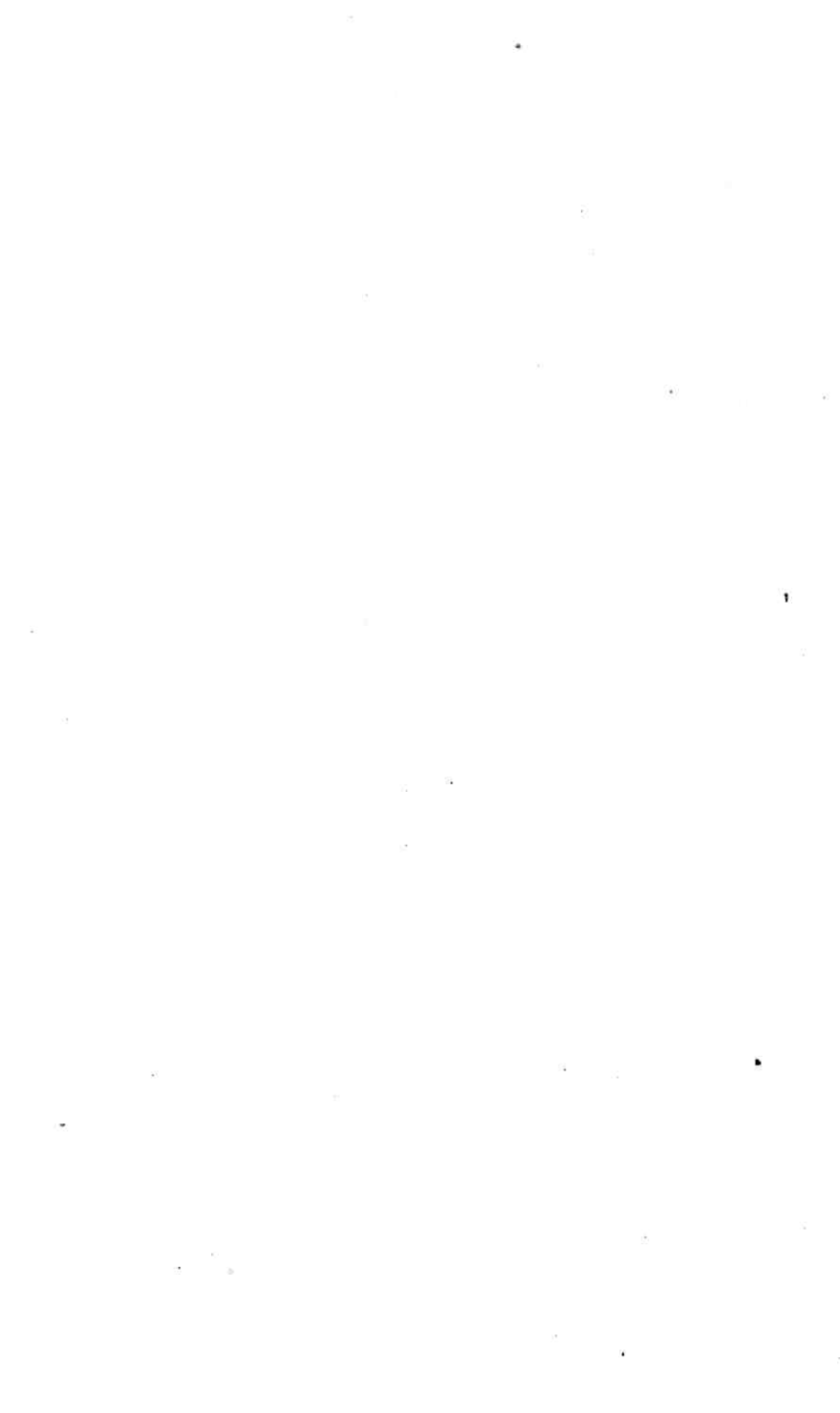
W. DEGENHARDT.

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.
1873.

Snelpersdruk van P. Groenendijk.

Met weemoedig genoeg aanvaardde ik de taak, mij door het Hoofdbestuur van ons Genootschap opgedragen, om onzen vereerden Acquoy in zijn leven en werken te doen kennen. Moge de eenvoudige schets, die ik leverde, eenigszins aan het gestelde vertrouwen van mijne medebestuurders beantwoorden. Waar het blijken mocht, dat het mij aan vermogen ontbrak om die taak naar eisch te volbrengen, vergoede de liefde van den schrijver zijn onvermogen.

W. D.

Wanneer men zich neêrzet om in eenige trekken het beeld te schetsen van iemand, met wien men gedurende een tal van jaren in vele en velerlei belangrijke levensomstandigheden in aanraking was, en dien men, als vrucht van dien omgang, heeft leeren achten en liefhebben, dan maakt zich een eigenaardig gevoel van ons meester. Het beeld van den afgestorvene plaatst zich alsdan met al duidelijker en scherper trekken voor onzen geest. Het is alsof de vriend nog tot ons spreekt. Wij zien hem terug op verschillende tijden en onder afwisselende omstandigheden, — hij herleeft voor ons.

Zoo althans gaat het mij, nu ik mij nedergezet heb, om een woord te wijden aan de nagedachtenis van een man, met wien ik het voorrecht had ruim dertig jaren in voortdurende vriendschappelijke betrekking te staan, dien ik heb leeren hoogachten om zijne groote verdiensten, dien ik heb bewonderd om zijne onvermoeide werkzaamheid en zijne toewijding aan het heil van anderen. Ik zie hem daar voor mij, den eenvoudigen, nederigen man, met zijn ernstig gelaat, gesierd, in de laatste jaren vooral, met het zilverwit van de rustige grijsheid. Ik hoor zijne

mannelijke, welluidende stem, zooals die zich, in de kracht van zijn leven, in onze bijeenkomsten hooren liet, zoo dikwijls een of ander belangrijk onderwerp aan de orde van bespreking was. Ik zie hem vooral voor mij in die peinzende houding, die hem eigen was, zoo dikwijls bij gemeenschappelijk werk eene of andere bepaling of uitdrukking door hem getoetst, gewikt en gewogen werd, om die zoo volkomen mogelijk te doen beantwoorden aan het heldere begrip, dat zich reeds voor zijn geest geplaatst had.

Zóó, met het beeld *Acquoy* voor mij, zal ik trachten hem in deze regelen te teekenen; — mocht die teekening het oorspronkelijke niet geheel onwaardig zijn.

Jacobus Acquoy werd den 6^{den} September 1803 te Amsterdam geboren. Is het eene algemeen erkende waarheid, dat de eerste omgeving en de indrukken in de vroege jeugd ontvangen, van machtigen invloed zijn op de geestesrichting, die zich in lateren leeftijd krachtig zal doen kennen, ook *Acquoy* levert daarvan een treffend bewijs. Hij droeg denzelfden naam als zijn grootvader en werd door dezen met al de voorliefde, die men bij oude lieden omtrent kleinkinderen en naamgenooten opmerkt, tot zich genomen en opgevoed. En bij het opwassen van den knaap ontwikkelden zich in hem begaafdheden, die in het oog des grootvaders de hoogste waarde hadden en hem nog te inniger aan zijn *Jacobus* hechtten. De oude man namelijk was voor zijn tijd een zeer verdienstelijk beoefenaar der wiskunde en maakte daarbij veel werk van het koopmansrekenen in den uitgebreidsten zin van het woord. Hij gaf in reken- en wiskunde aan de jongelieden van de meest aanzienlijke huizen les, en er was een tijd, dat men op de groote koopmanskantoren te Amsterdam niet geacht werd grondig onderricht in het boekhouden en in het wissel-

en arbitrage-rekenen gehad te hebben, indien men niet een cursus bij „Mijnheer Acquoy” had doorloopen.

Stel u nu den kleinzoon voor, steeds met dien grootvader op en neêr gaande, weetgierig en vlug van begrip, met een geest, die juist behoefte had aan heldere denkbeelden en logisch verband, en ge zult beseffen, welk een machtigen invloed die omgang moest uitoefenen; hoe die eerste levensjaren moesten beslissen voor de richting, waarin de kleinzoon, eenmaal jongeling en man geworden, zich bij voorkeur en met zoo goeden uitslag zou bewegen.

Treffend was dan ook de wederkeerige gehechtheid. De oude man zag zich zelve herleven in den knaap, en deze vond in den grootvader het ideaal, zooals een kind zich dit kan voorstellen. Met eerbied en ingenomenheid sprak Acquoy tot in hoogen leeftijd van dien eersten leidsman zijner jeugd, en als heilige nalatenschap stonden de boeken, door den ouden Acquoy gebruikt, uitgegeven en geschreven, op eene eereplaats in zijn boekenkast.

Het gewoon schoolonderwijs genoot Acquoy op het Instituut van H. Scheerders, een man, die zich door het uitgeven van eenige schoolwerkjes in zijn tijd een goeden naam verwierf. Dat onderwijs, ofschoon op verre na niet voldoende aan de eischen, die men thans met recht kan stellen, behoorde in dien tijd tot het beste en gaf den leergierigen knaap goede gelegenheid om zich zooveel kennis eigen te maken, als noodig was om bij latere studie tot grondslag te dienen.

't Was geen wonder, dat de kleinzoon, met dien grootvader voor oogen, bij de vraag wat hij wilde worden, het onderwijzers-ambt koos. Echter niet dat van huisonderwijzer. De Stads-Armenscholen hadden in dien tijd den roem — en niet geheel ten onrechte — van de beste scholen in de Gemeente te zijn. Zij, die zich op het onderwijs

wilden toeleggen en in de Gemeente bleven, kozen dan ook bij voorkeur die scholen als plaatsen voor hunne praktische opleiding. En dat zij daaraan goed deden, bewezen velen hunner in later tijd, toen ze, als uitnemende schoolmannen, op hunne beurt de leidlieden van de jeugdige aankomende onderwijzers werden.

A c q u o y was nog geen dertien jaar, toen hij, in Mei 1816, als kandidaat-kweekeling werd aangenomen, waarop zijne aanstelling als effectief kweekeling in November van datzelfde jaar volgde. Op zoo jeugdigen leeftijd reeds als werkzaam persoon in de school op te treden, heeft, naar het oordeel van velen in dezen tijd, zijne bedenkelijke zijde. Het was toen en nog vele jaren daarna geen ongevoen verschijnsel. Dat het nadeelige gevolgen voor de school gehad heeft, zou ik niet zoo dadelijk kunnen toestemmen. Dat het A c q u o y zelf geen kwaad gedaan heeft, toonde hij in lateren tijd in ruime mate. Hij roemde bij meer dan eene gelegenheid die opleiding en bleef haar tot in zijne laatste jaren als de beste beschouwen.

Zoo jong hij reeds tot het praktische van zijn vak kwam, zoo spoedig ook klom hij achtereenvolgens langs de toen bestaande trappen tot de hoogste betrekking in de school op. Op nog geen zestienjarigen leeftijd werd hij tot tweeden ondermeester, op zeventienjarigen ouderdom tot eersten ondermeester bevorderd, en nauwelijks drie en twintig jaren oud, aan het hoofd eener school geplaatst. Elk dezer bevorderingen was het gevolg van een vergelijkend examen. Dat hij bij de rangexamens dadelijk slaagde, behoeft nauwelijks vermeld te worden. Afwijzingen behoorden toen en nog vele jaren daarna meer tot de zeldzaamheden. Die zich destijds aan de examens onderwierpen, deden dit niet dan na ernstige voorbereiding en geheel vrijwillig, en konden daardoor meer zeker zijn van te zullen

slagen. Eene afwijzing was toen een schandmerk. Hoe is het thans?

Op zulk een jeugdigen leeftijd reeds met de volle verantwoordelijkheid voor eene talrijke school belast, beschaamde Acquoy de verwachting niet, die men, blijkens zijne schielijke promoties, omtrent hem gekoesterd had. De Armenscholen te Amsterdam hadden toen en nog lang daarna een eigen scherp afgescheiden gebied in het schoolwezen van die stad. In het Curatorium, aan welks zorgen die scholen door het stedelijk bestuur waren toevertrouwd, hadden mannen zitting, die op het gebied van letterkunde, rechtswezen en staatkunde een welverdienden, eervollen naam verkregen hadden. De Armenscholen beschouwden zij als *hunne* scholen. Eene veeljarige verzorging en ondervinding gaf hun een helder inzicht in hare wezenlijke behoeften en eene volledige kennis van de goede zoowel als van de min goede zijden van het onderwijs. Zij oefenden daardoor over de onderwijzers, hoogere zoowel als lagere, eene soort van patronaat, dat wel eens lastig kon worden en de vrije beweging belemmeren, maar waarvan de ijverigen en bekwamen veel meer het goede dan het onaangename ondervonden. Zoo was het ook met Acquoy. Hij behoorde onder zijne collega's tot de uitgelezenen, op wier oordeel door de curatoren hooge prijs werd gesteld, wier zienswijze bij belangrijke zaken steeds werd geraadpleegd en niet zelden gevolgd. En hij was dat vertrouwen ten volle waard. Hij leefde in en voor zijne school. Zijne opleiding in deze soort van scholen, gevoegd bij zijn helderen blik en zijn juist oordeel, had hem den waren omvang en het doel van 't onderwijs op eene armenschool doen inzien. Bij de latere uitbreiding der leervakken hield hij met kracht vast aan het beginsel, dat steeds door hem gehuldigd was: liever het eerste en noodzakelijke onderricht goed en

ontwikkeland, dan door van alles wat, eene groote oppervlakte zonder diepte.

Hij leefde in en voor zijne school. Opgewekt en levendig, onvermoeid en op alles lettend, was hij de bezielende kracht, die zich meedeelde aan ouderen en jongeren, die onder hem werkzaam waren. En ontmoette die warmte koude onverschilligheid en die ijver traagheid en lusteloosheid, dan was de weg, dien Aequoy tot verbetering voor de betrokken personen insloeg, niet altijd de zachtste. Dit lag geheel in zijn karakter en voor een goed deel ook in de vroegere verhoudingen tusschen het hoofd en de andere onderwijzers in de school. Het autocratisch beginsel, dat alle bestuur als doortrokken had, was nog lang, nadat het in staat en maatschappij voor milder begrippen had plaats gemaakt, op dit gebied behouden gebleven. Dat beginsel zat diep bij het Bestuur; 't zat ook vast geworteld bij de eerste leermeesters en deed zich zelfs, en dikwijls op krachtige wijze, tot in de laagste rangen van het onderwijzend personeel gevoelen. Wij hebben dien tijd van onbepaalde heerschappij, van den druk der meerderen over de minderen gelukkig reeds vele jaren achter den rug. Gelukkig, want de school moet geen fabriek zijn, waar ieder werkman machinaal en langs den afgebakenden weg afwerkt, wat hem van 't geheel door den bestuurder is opgedragen. Daar moet in de school leven zijn, uitgaande van allen die er arbeiden, en die levensuiting, zal zij frisch wezen en heilzaam werken, moet eene eigene zijn en geen van buiten opgedrongene. Maar elk goed beginsel kan door overdrijving schadelijk in de toepassing worden. Zoo ook het beginsel der individualiteit in de school. Als men, ten einde zijn afkeer van het vroegere autocratische principe te toonen, alle banden losmaakt, bij de groote verscheidenheid de hoogere eenheid, die in de school moet

heerschen uit het oog verliest; als men, in den ijver om de zelfstandigheid van iederen onderwijzer te bewaren en te eerbiedigen, vergeet, dat er voor velen ook leiding, terechtwijzing, opwekking, ja zelfs krachtige aansporing noodig is; als men, door de lokaal-verdeeling tot in de uitersten door te zetten, het geheel in even zoovele afzonderlijke scholen verdeelt als er hulponderwijzers zijn, dan vergeet men, dat de school, zal zij werkelijk aan hare bestemming voldoen, moet zijn één organisch geheel, waar ieder deel wel zijne vrije en ongedwongen werking moet kunnen oefenen, maar waar tevens die onbelemmerde werking aan een hooger en bezielend beginsel moet ondergeschikt blijven.

Mochten de denkbeelden van *Acquoy* ten opzichte van dit punt niet geheel strooken met de mildere beginselen, in de latere jaren gehuldigd, zooveel is zeker, dat hij op zijne school flinke, degelijke, praktische onderwijzers vormde, die, mochten ze in de dagen hunner opleiding niet allen even blijmoedig hun pad hebben bewandeld, toch op verderen leeftijd in *Acquoy* den man eerden, die hun geleerd had, wat het zegt, *onderwijzer* te zijn.

De zeer bekrompen middelen, waarover men in vroeger tijd ten bate der Armenscholen kon beschikken, maakte dat men bij de allengs vermeerderde aanvraag tot plaatsing van leerlingen op die scholen, naar middelen moest omzien, om op de minst kostbare wijze zooveel kinderen als mogelijk was in de scholen te vereenigen. Het uitvloeisel hiervan was het oprichten van groote scholen, waarin zes-, zeven honderd of wel duizend kinderen onder één hoofdonderwijzer geplaatst werden. 't Was voorwaar een zeer ongelukkig maar in dien tijd een noodzakelijk middel. Op die wijze ontliiep men vele kosten, die anders bij het oprichten van een grooter aantal scholen met een minder getal leerlingen onvermijdelijk waren geweest.

Dat was in den tijd der bekrompenheid, toen men de waarheid, dat het onderwijs eene weldaad is, op zóódanige wijze toepaste, dat het tevens wijs moest geacht worden zijne weldaden niet al te ruim, liefst zoo spaarzaam mogelijk, te verspreiden, opdat ze te meer gewaardeerd zouden worden. Dát begrip van weldadigheid is gelukkig weggevaagd. Men begint het *recht* op goed onderwijs meer en meer te erkennen en tevens den plicht, die daaruit voortvloeit voor het bestuur van land en gemeente. Men begint; want het zou voorzeker weinig kennis van de tegenwoordige toestanden verraden, als men meende, dat dit recht en die plicht reeds overal zóó wierden erkend als het belang der zaak eischt. Maar toch komt bij hen, die de vroegere toestanden bij ondervinding hebben gekend, nu en dan een min aangenaam gevoel op, een gevoel van ontevredenheid, onvoldaanheid, niet geheel vrij van zelfbeschuldiging. Terwijl zij zich verblijden in de ruimte, waarmee thans in de behoefte aan onderwijs voldaan wordt; terwijl ze zelfs moeten erkennen, dat dit, zal inderdaad de school tot haar recht komen, nog beter en meer zal moeten worden, zweeft niet zelden de vraag hun op de lippen: is het *gehalte* van 't onderwijs toegenomen in evenredigheid met de betere middelen? Wat was het toch, dat die mannen van vroegeren tijd, bij zoo bekrompen middelen, in staat stelde, zulke resultaten te verkrijgen als zij werkelijk te voorschijn brachten? Laat het ons maar eerlijk bekennen: op het gebied der school dreigt langs hoe meer het begrip ambtenaar dat van onderwijzer te verdringen, gelijk de warme en hartelijke zorg van het vroeger toezicht allengs dreigt op te gaan in het koude administratieve wetten- en reglementenbestuur. De verlevendiging van het beeld van een man als A c q u o y, krachtig als hij was en vol ijver, waar het zijne school en een

degelijk onderwijs betrof, helpe meê om, bij het licht van den tegenwoordigen tijd, ook de warmte van het verledene te voegen.

Dat Acquoy bij het oprichten van eene groote school al spoedig in aanmerking kwam, zal wel duidelijk zijn.

't Zal sommigen, die zich van den vroegeren tijd wel eens wat overdreven denkbeelden vormen ten aanzien van de heerschappij der Amsterdamsche curatoren en den afhankelijken toestand der onderwijzers, wellicht vreemd voorkomen, dat aan Acquoy, zoodra hij bestemd was voor de nieuw op te richten groote school, werd opgedragen een volledig plan voor die school op te maken en dat dit plan geheel gevolgd werd. Wellicht meent men, dat hier eene uitzondering werd gemaakt en dat die uitzondering haar grond had in de waardeering van Acquoy's talenten. Geenszins. De keuze van hem voor die school had hare aanleiding in die waardeering, maar de inrichting werd in die tijden als eene zaak, die van zelf sprak, steeds aan den man opgedragen, die er werken moest en die, door zijn leven in de school, 't meest geacht kon worden bekend te zijn met al die schijnbaar kleine vereischten, welke op den goeden gang van het geheel toch zoo merkbaaren invloed uitoefenen.

Eenigen tijd vóórdat Acquoy op die wijze zijn schoolwerk op groote schaal zag uitgebreid, werd hem eene andere, eervolle, maar niet minder werkzame betrekking opgedragen.

Vóór nog van Rijkswege de opleiding van de aankomende onderwijzers ter hand genomen werd, bestond reeds te Amsterdam eene Inrichting daartoe. De toenmalige bestuurders gingen van het denkbeeld uit, dat de kosten, aan die opleiding besteed, hare baten voor het onderwijs in de gemeente in ruime mate moesten afwerpen.

Zulk eene „Les” bestond voor de Stads-Armenscholen af-

zonderlijk, want zij moest gehouden worden met het oog bepaaldelijk op de behoefte dier scholen; zij stónd onder het onmiddellijk beheer van Curatoren, die zulken der eerste Leermeesters met het onderwijs belastten, bij wie zij meenden voor de opgedragen taak de meeste geschiktheid te vinden. Het was een post van vertrouwen meer dan van uitlokkend finantiëel voordeel. Vandaar dat „de Lesmeesters” geacht werden meer dan anderen hunner ambtsbroeders het oor van Curatoren te hebben bij de beslissing van gewichtige vragen omtrent onderwijs en school.

Toen Acquoy in 1840 geroepen werd om als „Lesmeester” op te treden, was het wel niet twijfelachtig, welk vak aan zijne zorg zou worden opgedragen. Ofschoon geen tak van onderricht door hem was verwaarloosd en hij in Taalkunde en vooral in Natuur- en Wiskundige Aardrijkskunde velen zijner ambtsbroeders vooruit was, waren Reken- en Wiskunde, in overeenstemming met zijne eerste ontwikkeling, zijne lievelingsvakken gebleven. Reeds in 1822, d. i. op 18jarigen leeftijd, werd hij lid van het bekende Wiskundige Genootschap „Een onvermoeide arbeid komt alles te boven,” waarvan zijn grootvader een der eerste leden, wellicht een der oprichters geweest was. Hier vonden zijn heldere geest en onvermoeide werkzaamheid een uitgebreid veld tot den arbeid en ruime gelegenheid, om zich in zijn lievelingsvak meer en meer te bekwamen. Hij werd dan ook van stonde aan onder de meest verdienstelijke leden gerekend, en toen van de 250 voorstellen, die het 6e deel der „Verzameling van Wiskunstige voorstellen” uitmaakten, door hem niet minder dan 248 niet alleen voldoende werden opgelost, iets dat op dien tijd een ééinig verschijnsel was, maar zeer vele dier oplossingen als de beste werden erkend, benoemde het Genootschap hem tot

zijn „Lid van Verdienste”-en in den loop der volgende jaren meermalen tot Bestuurder. Eenmaal werd hij tot de vereerende betrekking van Voorzitter geroepen, vervulde later met zijne gewone nauwkeurigheid en nauwgezetheid de meest belangrijke betrekkingen, en hield in de Wintervergaderingen meermalen hoogstbelangrijke voordrachten over gewichtige en moeielijke wiskunstige vraagstukken. Het Genootschap meende dan ook zijne veelvuldige bemoeiingen niet beter te kunnen erkennen, dan door hem tot „Buitengewoon Lid van Verdienste” te benoemen.

Het vak dus, waarin A c q u o y den aankomenden onderwijzers den weg zou wijzen, was als van zelf aangewezen. En hoe hij die taak gedurende ruim 28 jaren vervulde, hiervan getuigt een tal van mannen, die door zijne heldere voordracht, zijne warme ingenomenheid met dat „vak der vakken”, gelijk hij de Wiskunde noemde, door zijn onvermoeiden ijver en zijne bereidwilligheid om uit den rijken schat van zijne kennis aan anderen meê te deelen, aangevuurd werden, om zich mede aan de beoefening van deze wetenschap te wijden.

Ieder, die eenigszins met de vroegere inrichting der zoo genoemde kweekelingen-les bij de Stads-Armenscholen bekend is, zal aanstonds begrijpen, dat de nieuwe werkring voor A c q u o y geen onvermengd genot opleverde. Die les toch was samengesteld uit de meest heterogene bestanddeelen, zoowel wat ouderdom als wat kennis en ontwikkeling betrof. Jongens van veertien jaar zaten daar op de banken met mannen van dertig en meer jaren; aankomenden, wier weten nauwelijks het peil van 't gewone schoolondericht te boven ging, met menschen, aan wier grijpt oordeel en kennis bij menig examen verdiende lof was gegeven. En onder die gemengde schaar waren er velen, die er alleen

kwamen omdat zij er door den dwang der verplichting toe gedreven werden, en bij wie ook de vurigste en warmste voordracht gelijke uitwerking had als Tollens van de zon op Nôva Zembla zingt:

„t Moog lekken aan de sneeuw maar deert den ijsklomp niet.”

Voor die allen alles te zijn, mocht wel het non plus ultra voor den onderwijzer genoemd worden. Acquoy gevoelde dit meer dan eenig ander. Was het te verwonderen, dat het oordeel der leerlingen over zijn onderwijs wijd uiteenliep? dat tegenover velen, die door hem voor de beoefening der wetenschap gewonnen werden, ook anderen stonden, die meermalen verklaarden hem niet te kunnen volgen? De eersten inzonderheid ondervonden zijne warme sympathie; velen hunner verzamelde hij in afzonderlijke uren buiten den gewonen leertijd om zich, ten einde hun, meer dan hem anders mogelijk was, bij hunne verdere studiën behulpzaam te zijn. Dit waren genotrijke avonden voor onderwijzer en leerlingen; de schoolsche vormen waren dan verbannen, en het vrije verkeer en de onbepaalde uiting van gedachten en inzichten scherpten het oordeel en lieten als winst een schat van kennis achter.

Maar aan die periode kwam een einde. Door eene betere inrichting der lessen werden de hulponderwijzers van de kweekelingen gescheiden, en aan Acquoy het onderwijs in de rekekunde bij de kweekelingen opgedragen. Of dezen, in weerwil van den grooten afstand tusschen het weten van leerlingen en onderwijzer, van die lessen vrucht konden trekken, zal zeker door ieder toestemmend worden beantwoord die erkent, dat tot het juist en helder voorstellen der beginselen eener wetenschap het kennen van die wetenschap in groote uitgebreidheid een hoofdver-

eischte is. Alleen is daartoe noodig de gave van duidelijke en heldere voorstelling, de kunst om tot de minder ontwikkelden af te dalen. Acquoy verstond die kunst in hooge mate. Hij kon er echter nimmer toe komen om zijne les als voorbereidenden cursus voor het hulponderwijzers-examen te beschouwen, — iets dat waarschijnlijk velen hem niet ten kwade zullen duiden.

Na een arbeid van 52 jaren, verlangde Acquoy naar rust; rust althans van het werk, waartoe hij door de school en de kweekelingenles geroepen was. Hij gevoelde, dat zijne krachten niet meer zóó waren als zij moesten zijn, om de plichten, hem door die betrekkingen opgelegd, naar eisch te volbrengen. Twee jaren vroeger, toen hij zijn halve eeuwfeest als onderwijzer vierde, waren hem, zoo van regeeringswege als door het Dagelijksch bestuur der Gemeente de bekende blijken van erkenning voor zooveeljarigen dienst geschonken. Hij ontving die te gelijk met nog drie andere ambtgenooten, die, met hem kweekeling geworden en als hij in den loop der jaren opgeklommen, nu ook sedertgeruimen tijd aan het hoofd van Gemeentescholen stonden. Die blijken van waardeering mogen hem niet onverschillig geweest zijn, Acquoy wist te wel, waarin voor den waren onderwijzer de belooning zijner verdiensten bestaat, dan dat hij zich al te zeer door zulke uitwendige teekenen zou hebben laten wegsleepen.

Nu, tegen het einde van het jaar 1868, verzocht en verkreeg Acquoy eervol ontslag en een pensioen, waarvan hij gerust en zonder uitwendige zorgen kon leven. Zijne vier kinderen waren allen tot eervolle, maatschappelijke bestemming gekomen; de vrouw, die hij zich op betrekkelijk jeugdigen leeftijd tot levensgezellin koos, was hem gedurende al de jaren van zijn verder bedrijvig leven gespaard en stond nu ook met hem de rust te deelen, die, na zoo

langen, onafgebroken arbeid, dubbel verdiend was. Een schoone, kalme avond wachtte hem na den vermoeienden dag. Was die avond inderdaad zoo kalm en rustig als zich vermoeden liet? Niet geheel. Een gebrek aan de oogcn, vroeger minder geteld en door aanhoudend schrijven en cijferen niet verbeterd, begon zich meer en meer dreigend te vertoonen en wekte bij hem zelf en die hem omringden bezorgdheid en zelfs vrees, dat hij het edelste der zintuigen te eeniger tijd, wellicht spoedig zou moeten missen. Daarbij ontwikkelde zich allengs meer duidelijk een gebrek aan het hart, dat den reeds fijn gevoeligen en zenuwachtigen man sterk ter nederdrukte en hem in zeer weinige jaren het uiterlijk van den hoogbejaarden grijsaard gaf. Het genot van het buitenleven bracht wel eenige verbetering maar geene genezing aan. Toch was zijn levenslot in menig opzicht benijdenswaardig. Geliefd door zijne naaste betrekkingen, van wie hij niets dan vreugde beleefd had, geëerd en geacht door zijne talrijke vrienden; nog steeds de vraagbaak, waar moeilijkheden te overwinnen waren op het gebied, waarop hij zich zoovele jaren had bewogen, — inderdaad, in vele opzichten was hij ook nog in zijnen ouderdom een gezegende. Toch werd die veelzijds heldere avond plotseling beneveld.

Voor de treurige ondervinding van de meeste ouders, het verliezen van een of meer geliefde kinderen, was Acquoy tot nog toe bewaard gebleven. Thans, nu zijne gezondheid en krachten hem begonnen te begeven, trof hem onverwacht zulk een slag. Is het te verwonderen, dat hij daarvoor diep, zeer diep werd ter neer gedrukt? Ofschoon op zoo hoogen leeftijd gekomen, was hij door zijne veelal gelukkige huiselijke omstandigheden, vooral ten aanzien van 't geen ouders vaak met hunne kinderen te lijden

hebben, nog ongeoeffend in de school der smart. Het verlies van eene geliefde dochter drukte hem loodzwaar op de reeds zwakke schouders en gaf den laatsten stoot aan zijne wankelende gezondheid. Een lijden van bijna vijf maanden, waardoor hij aan kamer en ziekbed gekluisterd werd, ving niet lang daarna voor hem aan. Nu eens meenden zijne geliefde betrekkingen en vrienden, zich met de hoop op eindelijk herstel te mogen vleien, dan weder ontzonk die hoop hun ten eenenmale, om weinig tijds daarna op nieuw een weinig verlevendigd te worden. De lijder zelf, omringd als hij was door de meest liefderijke zorgen en onbekrompen toewijding van vrouw en kinderen, hij zelf, wie zou het hem euvel duiden? hoopte en wenschte verlenging van het leven, dat hem nog zooveel liefde bood.

Maar Gods wil beschikte anders en ook in die beschikking, toen zij hem langs hoe duidelijker werd, berustte Acquoy met Christelijke onderwerping. „Wat God doet is welgedaan,” zoo troostte hij zijne beminde gade, met wie hij bijna 48 jaren lief en leed gedeeld had, en toen eindelijk voor hem de ure der verlossing uit zijn lichamelijk lijden sloeg, ging hij kalm en zacht henen. Hij had steeds vertrouwd op Hem, die hem ook in de onbekende gewesten der eeuwigheid niet verlaten zou.

Op den 29sten April 1873 stierf Acquoy, ruim 69 jaar oud. Zijne vrienden en vereerders en een aanzienlijk getal vroegere en latere leerlingen vergezelden de betrekkingen, toen hij ter laatste rustplaats, naast zijne geliefde dochter, werd neder gelegd. Menig hartelijk woord, getuigenis van vereering en liefde, klonk bij de geopende groeve en, moge menige hand getrild hebben, toen zij een weinig aarde als laatste afscheid op de lijkst strooide, in de harten zijner vrienden zal Acquoy blijven leven, ook lang nadat hij gestorven is.

Alleen in de harten zijner vrienden? Neen, voorzeker niet. A c q u o y heeft zich door zijn werken gedenkteekens gesticht, die zijn naam en gedachtenis in zegening zullen doen blijven ook dan nog, wanneer die vriendenharten niet meer kloppen zullen. Het zou voorzeker een hoogst onvolkomen levensbeeld van A c q u o y zijn, indien ik hem alleen in betrekking tot zijne school en het onderwijs aan de kweekelingenles deed kennen. 't Is waar, school en les stonden bij hem steeds op den voorgrond, en zoo iemand, dan mocht hij in dit opzicht een toonbeeld van nauwgezette plichtsbetrachting genoemd worden; maar zijn werkzame geest had behoefte aan ruimer veld om te arbeiden. Niet alleen voor de wetenschap, die hij om haar zelve lief had, wilde hij leven, hij trachtte haar tevens dienstbaar te maken aan het stoffelijk belang van anderen.

Verre van de eenzelvigheid en afgetrokkenheid, die men weleens aan groote wiskunstenaars toeschrijft, verwijderd, was A c q u o y boven velen overtuigd van het nut, dat samenwerking en vereeniging van krachten te weeg brengt. Door zijn helderen blik en wetenschappelijke vorming, wellicht ook door zijn vroegtijdig verkeer met menschen buiten den engen kring van zijne collega's, was A c q u o y vrij van die kleingeestige en bespottelijke zelfverheffing, waardoor velen van zijne vroegere ambtgenooten zich zelven als boven andere onderwijzers verre verheven beschouwden; waardoor zij als een kring om zich heen getrokken hadden, binnen welken niemand dan de uitgelezenste ambtsbroeders werd toegelaten, waarbuiten zij zelven zich nimmer begaven. De niet geheel onverdiende roem van het onderwijs op de Stads-armenscholen en de luister, die deze scholen van haar aristocratisch bestuur ontleenden, waarvan, zij het ook een nietig sprankje, op den schedel der onder-

wijzers aan die scholen afdaalde, hadden deze bespottelijke zelfverheffing doen geboren worden. Acquoy kende ze niet. Gelukkig vond hij in mannen als Julius en Best menschen van gelijken geest.

De zusterinrichting der Tusschenscholen, die al spoedig na hare oprichting als concurrente voor den roem der Ar-menscholen was opgetreden, werkte ook in dat opzicht hoogst voordeelig. Maar toch was in Amsterdam van onderling verkeer, van samenwerking bij de onderwijzers in het algemeen geen sprake. De openbare en bijzondere onderwijzers, zoo niet toevallige omstandigheden of bloed-verwantschap hen tot elkander gebracht hadden, waren elkander geheel vreemd, beschouwden elkander wederkeerig als menschen, wier belangen in geen het minste verband stonden. Bij de eersten kleingeestige zelfverheffing en coterie-geest, bij de laatsten onderlinge naijver, concurentiegeest in de leelijkste beteekenis van het woord, waardoor ieder ambtgenoot werd een vijand, voor wiens aanslagen en hinderlagen men zich zorgvuldig te wachten had.

En toch voelden toen reeds velen, dat zulk een toestand niet was een gewenschte. In de overtuiging van de besten en de meest verlichten onder onze standgenooten rijpte het verlangen naar aansluiting. Men gevoelde, dat zoowel het belang van het onderwijs als van den onderwijzer dringend vorderde, dat die scheidsmuren, waarachter men zich tot nog toe in al het gevoel van zelfgenoegzaamheid had afgezonderd, moesten wegvallen, dat er een hooger en edeler belang dan het dadelijk eigenbelang te behartigen was. Er ontbrak slechts een mond die uitsprak, wat in veler hart reeds lang tot zekerheid was gekomen. Toch behoorde er moed toe en vertrouwen en een dichterlijke geest, om dat woord te spreken en de hervorming te beginnen. Moed om te gaan kampen tegen de vooroordeelen,

die jaren en jaren lang weelderig de wortels hadden uitgebreid; vertrouwen in de zegepraal van 't geen in zich zelf waar en goed is; een dichterlijke geest, die zich een ideaal schept en aan dat ideaal blijft vasthouden in weerwil van al het prozaïsche der werkelijkheid. Zulk een man vond Amsterdam in Pieter Best. Deze vergaderde wat tot nog toe verstrooid was geweest. Zijn vurig en welsprekend woord wist allen, die hem hoorden, te overtuigen van de noodzakelijkheid eener nauwe aaneensluiting van hen, wien het met ons nationaal onderwijs en met de zelfstandigheid van den onderwijzer ernst was. In het Nederlandsch Onderwijzers-Genootschap leerden die allen het uitnemende middel kennen, om de krachten van alle Nederlandsche onderwijzers tot het bereiken van dit doel te vereenigen; als eene macht, die weldra op het gebied der school den meest weldadigen invloed stond uit te oefenen; als eene macht tevens, geducht voor hen, die, om welke redenen dan ook, de school aan hunne heerschappij trachten te onderwerpen. De Afdeeling Amsterdam van het Nederlandsch Onderwijzers-Genootschap werd gesticht, eene afdeeling, die weldra door haar zelfstandig optreden en groote werkzaamheid den krachtigsten invloed op het geheele Genootschap zou uitoefenen.

En dien invloed, reeds in de eerste jaren van haar bestaan, dankt de Afdeeling aan de gelukkige samenwerking van mannen, ieder met verschillende gaven bedeed, maar wier verscheidenheid, door het streven naar één doel te zamen gevoegd, juist een geheel vormde, dat noodig was om het groote werk, door het Genootschap aanvaard, op zoo krachtige wijze te bevorderen. Zonder te kort te willen doen aan de verdiensten van zoovelen uit die dagen, staat toch ieder, die het ontwikkelingstijdperk der afdeeling Amsterdam heeft beleefd, terstond het drietal mannen

voor den geest, aan wier verschillende talenten, samenwerkend tot hetzelfde doel en vereenigd door gelijken ijver, het gelukken mocht, weldra die afdeeling de belangrijkste plaats in het Nederlandsch Onderwijzers-Genootschap te doen verwerven: Best, Bosch en Acquoy. Als we die namen noemen, denken we terstond aan de vereeniging van *vurige geestdrift, onvermoeide werkzaamheid en helder doorzicht.*

Geestdrift bij den eerste, die, bij mindere diepte van opvatting en gemis aan taai geduld, den steun van de volhardende werkzaamheid en het helder inzicht der anderen behoefde; onvermoeide werkzaamheid bij den tweede, die echter, in zijn veeltijds onverzettelijk vasthouden, een even krachtigen wil naast en soms tegenover zich noodig had; helder doorzicht bij den derde, maar dat, om te kunnen opwekken en meeslepen, de dichterlijke en vurige welsprekendheid des eersten niet missen kon.

Had men tot dien tijd in Amsterdam weinig of geen samenwerking bij de onderwijzers gehad, thans, nu het woord der vereeniging was gesproken, trachtte men door verdubbelden ijver en krachtige werkzaamheid de geleden schade in te halen. En onder hen, die daartoe door woord en daad het meeste bijdroegen, staat voorzeker Acquoy in de eerste rij. Geen belangrijke zaak, 't zij van algemeen of van bijzonder belang, werd in de Afdeeling ter sprake gebracht, of zijn weldoordacht advies werd gehoord en veelal gevolgd. De afdeelings-vergaderingen in die dagen van opgewekten en vurigen zin, waren niet altijd de rustigste. Zij getuigden meermalen van heftigen strijd, waar het beginselen betrof. Dat kon niet anders; maar, ofschoon die strijd weleens hoog, zeer hoog liep, waren dat toch inderdaad niet de slechtste jaren voor onze vereeniging. Nog staan den ouderen leden der Amsterdamsche afdeeling die

avonden van vroeger voor den geest, waarin de belangrijkste onderwerpen, het onderwijs en den onderwijzer betreffende, ter sprake kwamen; de meest uiteenloopende gevoelens warme verdedigers of krachtige bestrijders vonden en waarbij niet zelden het middernachtelijk uur de strijders verraste. En bij de herinnering daaraan staat hun weder het beeld van Acquoy voor den geest, hoe hij, meestal bedaard en kalm, althans voor het uiterlijke, maar met niet minder opgewekten zin aan de discussie deelnam, zich gewoonlijk niet terstond over de quaestie hooren liet, maar, nadat deze en gene zijn gevoelen had uitgesproken en de strijd eenigen tijd geduurd had, met helderheid, in juist gekozen woorden, zijn weldoordacht oordeel uitbracht en meestal de overwinning besliste.

Maar het was Acquoy niet genoeg mede te werken; zijne groote verdiensten voor Afdeeling en Genootschap bestonden veeleer daarin, dat hij van vele hoogst belangrijke zaken de ontwerper was. Terwijl hij aan de organisatie van Afdeeling en Genootschap ijverig deelnam, begreep hij terecht, dat, hoe noodig een goed organisme voor de geregelde werking van het geheel ook moge zijn, dat organisme zelf niet het leven is maar slechts het middel, waardoor het leven zich openbaart. Dat leven bevorderde hij eerst in de Afdeeling, daarna in het Genootschap. En hierbij ging hij van het juiste beginsel uit, dat het ware leven van eene vereeniging als de onze niet moet of kan bestaan alleen in het voeren van discussiën, in spreken, maar in doen. Daarom ijverde hij, en met gelukkig gevolg, voor het stichten van verschillende bijzondere vereenigingen tot onderlinge beoefening van den eenen of anderen tak van wetenschap. Het lag geheel op *zijn* weg, daarbij in de eerste plaats aan de rekenkunde te denken. Zij, die in

die dagen leden waren der Rekenvereeniging, kunnen getuigen van den lust, de opgewektheid en den onvermoeiden ijver, waarmede Acquoy in de bijeenkomsten van die vereeniging vooringing; eene opgewektheid, die te meer bewondering verdiende, als men wist, hoe die vergaderingen voor hem waren het slot van eene week, in rusteloozen arbeid op school, op kweekelingenles en met privaatonderwijs doorgebracht. De kring, waarbinnen op die wijze de beoefening der wiskundige wetenschap besloten bleef, was echter voor Acquoy te nauw. Hij wenschte de beoefening van zijn lievelingsvak onder de onderwijzers, vooral onder de meer jeugdige van jaren, algemeen te maken; hij wilde vooral de vruchten van eigen nadenken en den schat van kennis, dien hij wist, dat bij eenigen zijner vrienden tot nog toe weinig rentegevend aanwezig was, voor allen, die daarin belang stelden, verkrijgbaar maken. Daarom vereenigde hij zich met die vrienden tot de uitgave van een „Tijdschrift voor Wis-, Natuur- en Werktuigkunde”, dat in zes achtereenvolgende jaargangen een schat van wetenswaardige zaken uit het gebied der wiskundige wetenschappen behelsde. De inhoud van dit Tijdschrift schijnt echter te hoog geweest te zijn om voor de onderwijzers algemeen genietbaar te wezen; met den 6^{den} jaargang moest het werk uit gebrek aan deelneming gestaakt worden. Maar langs een anderen, meer praktischen en eenvoudiger weg bereikte Acquoy toch in dit opzicht zijn doel. Op zijn voorstel werd door de Gewestelijke vereeniging Noord-Holland de uitgave begonnen van een „Tijdschrift voor Reken-, Stel- en Meetkunde”, dat door zijn, meer naar aller krachten berekenen, inhoud en door de wijze, waarop de medewerking, werd uitgelokt, spoedig het veld werd, waarop vele oudere en jongere vrienden van de wiskunde hunne krachten oefenden en sterkten. Aan den wedstrijd, die door dit tijd-

schrift geopend werd, nam in den loop der jaren tal van beoefenaars der wiskunde deel, en telken jare zag A c q u o y in de bekroning van den overwinnaar in den strijd eene bekroning tevens van zijn pogen om de beoefening van zijn geliefd vak meer algemeen te maken. Het Rekenblad, zooals het tijdschrift gewoonlijk genoemd wordt, was dan ook een recht troetelkind van hem. De een en twintig jaargangen, die het tijdschrift tot beden beleefde, bevatten tal van voorstellen en bewerkingen, van vragen en beantwoordingen, afkomstig van zijne hand; en toen op den laatsten dag vóór zijne ziekte de krachten hem reeds voor een goed deel hadden verlaten, was het Rekenblad nog het voorwerp van zijne zorgen en was de kopie voor dit blad de laatste schriftelijke arbeid, waarmeê A c q u o y zijne loopbaan als beoefenaar van reken- en wiskunde en daarmee tevens zijn werkend leven hier besloot.

Wanneer wij echter van A c q u o y spreken in zijne ijverige bemoeiingen ten bate van zijne mede-onderwijzers, dan staan ons vóór en boven alles drie stichtingen voor den geest, die aan hem haar aanzijn verschuldigd zijn, en die zijn naam en gedachtenis voor altijd aan Afdeeling en Genootschap verbonden hebben. De aard dier stichtingen teekent ons weder geheel den man, die haar te voorschijn riep: een gelijke ijver voor de intellectueele ontwikkeling van den onderwijzer en voor zijn stoffelijk belang.

Zoo iemand, dan was A c q u o y door zijne betrekking als onderwijzer aan de stedelijke les in de gelegenheid om door ondervinding te weten, hoe noodig eene geregelde, gezette en met kennis van zaken geordende opleiding voor den aankomenden onderwijzer is. In die behoefte werd, zij het ook niet in volkomenheid, voorzien voor hen, die aan

de openbare scholen werkzaam waren. Voor de aankomende onderwijzers bij de bijzondere scholen was die opleiding geheel overgelaten aan de zorg van hen, bij wie zij werkzaam waren. Uit den aard der zaak kon die opleiding wel niet anders dan gebrekkig zijn, maar zij was in den vroegeren toestand van geheele afscheiding tusschen de openbare en bijzondere onderwijzers en tusschen de laatsten onderling, wel niet anders te wachten. Nu de vereeniging van zoo velen was tot stand gebracht, die tot heden vreemd aan elkander en koud voor de wederkeerige belangen gebleven waren, achtte *Acquoy* het oogenblik gekomen, om door de Afdeeling eene Inrichting tot opleiding van toekomstige onderwijzers in het leven te roepen, wier eerste en voornaamste zorg zich over de bijzondere onderwijzers zou uitstrekken. Zijn voorstel tot oprichting eener Oefenschool vond weerklank bij de Afdeeling, en het spreekt wel van zelf, dat aan den voorsteller in de eerste plaats de taak werd opgedragen om de grondslagen voor die inrichting te ontwerpen. Niet zonder strijd kwam de Oefenschool tot stand; niet zonder tegenwerking bleef zij ook nog lang, nadat zij, in weerwil van talrijke hindernissen, in het leven getreden was. Er behoorde een vaste wil, eene onvermoeide werkzaamheid en een taai geduld toe, om in deze vol te houden. Maar *Acquoy*, gesteund door enkelen, wier innerlijke kracht hun gering aantal vergoedde, hield vol, en hij zag zijn werk ten slotte met eere gekroond. De Oefenschool is, tot voor weinig tijds, een parel gerekend aan de kroon der Afdeeling, en *Acquoy* mocht het genoeg smaken, dat uit haar vele, zeer vele jongelieden voortkwamen, wier namen met onderscheiding in de onderwijzerswereld genoemd worden en waarvan het meere deel 't zich eene eer en een geluk rekent, aan haar te zijn opgekweekt.

Toen men na de invoering der Onderwijswet van '57 meende, dat de opleiding aan de Oefenschool vooral met het oog op de acte-examens moest ingericht worden, trok Acquoy zich uit het bestuur terug. Zijn kind vergat hij daarom niet, het bleef hem tot in zijne laatste levensjaren het hoogste belang inboezemen.

Reeds spoedig nadat de Afdeeling Amsterdam behoorlijk gevestigd en georganiseerd was, begreep Acquoy, dat de vereeniging van zoovele onderwijzers ook kon en moest aangewend worden om hunne stoffelijke belangen te behartigen. Eene gezamenlijke geldbelegging, waartoe ieder zelfs zeer geringe bijdragen zou kunnen leveren en steeds de vrije beschikking over zijne gelden zou blijven behouden, kon, meende hij, niet anders dan hoogst weldadig op den finantiëelen toestand der onderwijzers werken. Bij zulk eene Inrichting kwam echter alles aan op soliede waarborgen en zorgvuldig beheer. Wat al overlegs had er tusschen hem en zijne vrienden plaats, om de administratie der op te richten Spaarbank zóó in te richten, dat er voortdurend eene wederkeerige contróle tusschen de leden der Directie ontstond; dat alles, wat de belegging der toevertrouwde gelden aanging, op de meest nauwkeurige en zekere wijze was vastgesteld; dat, zonder eenig gewaagd beursspel, door wakkerheid en geheel belangeloos beheer van Directeuren, de rente der deelhebbers eene hoogte kon bereiken, waartoe gelijksoortige inrichtingen nimmer komen. En dat Acquoy juist had gezien, toen hij meende, dat aan zulk eene Inrichting behoefte bestond, getuigde de Onderwijzers-spaarbank gedurende haar nu vijf en twintigjarig bestaan. En dat hem, alvorens hij haar in het wezen riep, de geheele omvang van haar beheer, tot in de kleinste bijzonderheden, reeds hel-

der voor den geest stond, hiervan getuigde hare verdere geschiedenis. Geen enkel geval deed zich in het genoemde tijdsverloop voor; geene vraag van groot belang of ook van minder gewicht deed zich hooren, waaromtrent het reglement, vooral door zijne zorg en ten gevolge van zijn nadenken samengesteld, de Directie in verlegenheid liet. Zóó was Acquoy. Door de beoefening van zijn lievelingsvak was het hem eene tweede natuur geworden, zich van de zaken, die hij zich aantrok, eene zuivere en heldere voorstelling te maken, alle mogelijke gevallen zich te denken en niet te rusten, vóór hij daarvoor eene voldoende oplossing gevonden had. En nu de Spaarbank, in weerwil van min gunstige tijdsomstandigheden, in het leven was geroepen, aarzelde Acquoy ook niet, de meest belangrijke betrekking bij haar op zich te nemen. Zij, die met hem voor haar werkzaam waren, kunnen getuigen, met hoeveel nauwkeurigheid, nauwgezetheid en onverdroten ijver hij de belangen zijner stichting behartigde; hoe iedere uitbreiding van haar werkkring, die tevens vermeerdering van arbeid voor hem mede bracht, met groote ingenomenheid door hem werd waargenomen, en hoe bovenal zijne nauwgezette behartiging harer belangen en zijn helder hoofd, dat steeds bij voorkomende bezwaren middelen wist te vinden om die te boven te komen of te ontwijken, zijnen medeleden tot aansporing en niet minder tot krachtigen steun verstrekten.

Trachtte Acquoy door de oprichting van de Onderwijzers-spaarbank de stoffelijke belangen van zijne medeonderwijzers te bevorderen en offerde hij aan die stichting met onverflauwd en ijver krachten en tijd, hij rekende zich daarmee nog niet voldaan. Het was hem een ondragelijk denkbeeld, dat de onderwijzer, na eene langdurige, moeilijke

loopbaan, in de latere jaren zijns levens weinig geschikt voor opgewekten en steeds moeilijken arbeid, toch met de ijzeren keten van de noodzakelijkheid aan zijne betrekking bleef vastgesmeed. Eene eerste schrede op den weg, die tot beter einde voerde, was door de oprichting van de Spaarbank gedaan. Eene eerste schrede slechts. Want de ondervinding leert, dat het niet velen gegeven is zich zelve tot wet te zijn en, buiten eenigen uitwendigen dwang, zich zelve verplichtingen op te leggen en opofferingen te getroosten, wier vruchten eerst in veel lateren tijd zullen genoten worden. Daarom stichtte Acq u o y bij zijn Spaarbank de *Spaar- en Levensverzekering-maatschappij*, waarbij de deelnemers zich tot eene vaste jaarlijksche storting in de Spaarbank verplichtten, om zich daarvoor op zestig of vijf en zestigjarigen leeftijd, naar evenredigheid der gespaarde gelden, een pensioen te verzekeren. Het berekenen der tarieven voor die Inrichting, het samenstellen der noodige reglementen met al den aanleve van dien, kostten aan Acq u o y wederom menigen halven nacht. Die Maatschappij kwam wel tot stand, maar bleek niet dien bijval en medewerking te vinden, waarop Acq u o y gerekend had. Toch hield hij vol, en hij zou wellicht zijne gezonde opvatting van de verplichting, waaronder ieder in den tijd van kracht staat, om te zorgen voor den dag der zwakheid, hebben zien zegevieren op de lauweheid en zorgeloosheid van velen, indien niet, door het vaststellen van pensioen voor de openbare onderwijzers bij de Wet van '57, een der krachtigste motieven voor het bestaan der Spaar- en Levensverzekering-maatschappij ware vervallen. De Spaar- en Levensverzekering-maatschappij werd opgeheven, maar weinige onzer leden zullen vermoeden, wanneer zij nog steeds op den Beschrijvingsbrief onzer jaarlijksche Vergaderingen de stereotype woorden lezen: *Bericht van de Commissie tot liqui-*

datie van de opgeheven Spaar- en Levensverzekering-Maatschappij, wat al bemoeiingen en berekeningen, wat al overleg en voorzichtig beleid onder die eenvoudige woorden verbor-gen liggen. En dat alles, noodig om hen, die de zaak door hunne toetreding hadden gesteund, met behoorlijke rente voor hunne gestorte gelden schadeloos te stellen, was wederom, boven anderen, het werk van Acquoy. Inderdaad, wie hem in dien tijd gadesloeg, zooals hij onafgebroken berekening aan berekening voegde, om toch in alles juist en zuiver te handelen, bij hem werd de overtuiging gevestigd, dat aan dien man met volle gerustheid het behartigen der geldelijke belangen zijner medebroeders kon worden toevertrouwd.

Was door het pensionneeren bij de Wet voor een deel het bezwaar opgeheven, dat den oud geworden onderwijzer drukte, voor Acquoy was dit geen reden om zich ontheven te achten van de taak, die hij zich zelf nu eenmaal had opgelegd, de schoone taak, om zijne krachten en talenten aan te wenden tot verbetering van het lot zijner ambtgenooten. De Wet van '57 had slechts ten deele voorzien. De oude en verzwakte onderwijzer mocht door haar gebaat worden, het belang van de weduwen en kinderen van hen, die in de kracht huns levens aan hun werkkring ontruikt werden, was door haar voorbijgezien. En toch, hoe weldadig moet gerustheid omtrent dezen terugwerken op den arbeid, den lust, de volharding van hen, die nu in zoo menig treurig voorbeeld ook de toekomst der hunnen afgespiegeld zagen. Het lag echter geenszins in den geest van Acquoy alleen leemten en gebreken op te merken, maar bovenal, de handen aan het werk te slaan ten einde die te verbeteren. Op zijn initiatief wendde het Hoofdbestuur des Genootschaps zich tot de regeering, ten einde, ook met opoffering van de zijde der

onderwijzers, het pensionneeren bij de Wet uitgestrekt te krijgen over weduwen en kinderen van den onderwijzer. Tot ondersteuning en aandrang van dit verzoek leverde hij weder met rusteloozen ijver motieven en berekeningen, — maar te vergeefs. Het antwoord der Regeering was eene weigering. En met die weigering brak voor Acquoy een nieuw tijdperk van werkzaamheid aan. Mocht de poging mislukt zijn, om van hooger hand hulp te krijgen, dit was voor hem aansporing om nu te zien, wat door eigen kracht tot stand gebracht kon worden. Het werk, dat hij thans aanving, vereischte echter meer dan goeden wil. Het vorderde eene heldere en ruime kennis van al wat op het gebied van levensverzekering betrekking had; het eischte bij die kennis een welwikkend oordeel en bovenal een stalen vlijt om het tal van berekeningen te volbrengen, aan zulk een wijd omvattend plan noodzakelijk verbonden. Wat al uren en dagen arbeids; wat al vellen papier vol berekeningen; wat al vernieuwde studie van sterfetafels en kansrekening! Alle vrije oogenblikken werden gebruikt; de heerlijke vacantiedagen aan de werktafel doorgebracht; dikwijls tot ver in den nacht de berekeningen en nasporingen voortgezet, tot eindelijk het geheel, in al zijne welaaneensluitende deelen, zich helder in zijn geest had gevestigd. En toen hem nu eenmaal de mogelijkheid gebleken was, om voor onderwijzers opvoordeelige en toch soliede wijze in deze behoefte te voorzien, toen was het weder zijn krachtige wil, die wist door te zetten, waar anderen, bij gebleken flauwheid of tegenkanting, moedeloos het werk zouden opgegeven hebben. De Levensverzekeringmaatschappij met haar Lijfrente- en Hulpfonds kwam tot stand. Acquoy had het genoeg, dat al zijne berekeningen, ook daar, waar zij van de gewoon gevolgen afweken, door bevoegde autoriteiten op dit ge-

bied als de juiste en ware erkend werden. Maar boven deze erkenning werd door hem gewaardeerd de stille dank van menige weduwe, die door zijn belangeloos en rusteloos streven om haar lot te verzachten, bewaard bleef voor de knellende zorgen, waarmee zooveel harer min bevoorrechte lotgenooten te worstelen hebben.

Na de gelukkige verwezenlijking van zijn wensch richtte zich de zorg van Acquoy vooral op twee zaken, betreffende zijne Levensverzekering-maatschappij: de stijving van het Hulpfonds en de richtige gang van zijne Maatschappij. Voor het eerste ontwierp hij eene premieleening, die, ware zij geslaagd, voor goed ons Hulpfonds in staat gesteld zou hebben de tekorten in de pensioenen te dekken, die noodwendig het gevolg moeten zijn van het vroeg afsterven van dezen en genen der deelhebbers. Die poging mislukte in weerwil van Acquoy's ijver, den krachtigen steun van het Hoofdbestuur en de hulp van enkele belangstellenden. Zijn altijd getrouwen medestander in zake Spaarbank en Levensverzekering, onzen hooggeschatten Bosch, gelukte het beter met eene verloting, waardoor wel niet het Hulpfonds voor goed geholpen, maar toch krachtig gebaat werd. Doch boven de zorg voor zijn Hulpfonds stelde Acquoy een richtig beheer der Maatschappij zelve. Terwijl zijne medebestuurders, ieder in het deel, hun aangewezen, naar vermogen hunne taak volbrachten, hield Acquoy de draden in de hand van het weefsel, zoo kunstig en beleidvol door hem op 't getouw gezet. Met de stiptste nauwkeurigheid werd door hem nagegaan alles wat eenigen invloed op de goede werking zijner stichting kon hebben. Nieuwe berekeningen, nieuwe tabellen, vruchten van nadenken en onvermoeiden arbeid, kwamen te voorschijn, en toen zijne lichaamszwakte hem gebood als bestuurder af te treden, aanvaardde hij met

ingenomenheid de betrekking van hononair lid. Trouw en met gelijken ijver bleef hij tot de laatste dagen zijns levens aan de belangen der Maatschappij werken. In zijn opvolger vond hij gelukkig iemand, die hem verstond en wiens liefde voor de moeitevolle taak, die hij op zich had genomen, bij Acquoy te hooger waardeering vond, naardien hij meer dan iemand in staat was het werk te waardeeren, dat van die liefde gevorderd zou worden. Met gulle bereidwilligheid, met onverdroten ijver gaf hij zijne inlichtingen en deed hij den blik slaan in het geheel zijner stichting; hij gevoelde het: de laatste weldaad, die hij aan de Maatschappij en daardoor aan zijne mede-onderwijzers kon bewijzen, was de ernstige zorg om zich een waardig opvolger te verzekeren.

Zoo werkte Acquoy voor anderen. Was het wonder, dat ons Genootschap hem sierde met den hoogsten titel, dien het aan uitstekende bevorderaars van de belangen van onderwijs en onderwijzers kan schenken; dat, onder de daverendste bijvalsbetuigingen van de Algemeene Vergadering, Acquoy als Lid van Verdienste werd geproclameerd en heel het Genootschap die benoeming erkende als eene rechtmatige hulde aan zooveel talenten, met zooveel geestkracht en zoolang voor anderen op woeker gezet?

Een praktisch man uit den eersten Christentijd schreef eens: *ik zal u uit mijne werken mijn geloof toonen*. Ik meende op de vraag: wie was Acquoy? geen beter antwoord te kunnen geven, dan eenvoudig en naar waarheid in herinnering te brengen, wat hij gewerkt heeft, hoe hij dat deed, en welk het doel was van zijnen arbeid. Zoo staat hij daar voor ons als de heldere denker, de onvermoeide bevorderaar van het welzijn van onderwijs en onderwijzers, als de man die volgaarne genoeg en rust ten

offer bracht, als hij wist daardoor ten zegen voor anderen te kunnen zijn. Nog enkele trekken voeg ik aan het gestelde toe, om zijn beeld te scherper in ons terug te roepen en te verlevendigen.

Acquoy was voor het uiterlijke niet wat men noemt een innemend mensch. Veeleer had hij in den eersten opslag weinig uitlokkends. Toch was hij onder de zijnen recht gezellig en ver verwijderd van de stroefheid en afgetrokkenheid, die men gewoon is als onderscheidend kenmerk van groote wiskundigen op te geven. Liefst bewoog hij zich binnen den engen kring van weinige vrienden. Dan kon de gulle lach zijn ernstig gelaat ontplooiën en kruide menig geestig woord het levendig gesprek. Maar boven het gezellig verkeer in huisgezin en vriendenkring was hem toch de eenzaamheid van het studeervertrek lief. Daar gaf hij zich uur aan uur aan de beoefening van zijn geliefd vak van wetenschap met onverdeelde toewijding over, maar maakte tevens de resultaten van zijn onderzoek dienstbaar aan het nut van anderen.

In de gewone zaken van het dagelijksch leven was Acquoy weinig thuis. De man, die tegen de oplossing der ingewikkeldste vraagstukken niet opzag, stond meestal verlegen waar het de meest alledaagsche dingen gold. Gelukkig, dat hij daarvan gerustelijk het hart kon aftrekken en in deze met nadruk eene hulpe tegenover zich had.

Acquoy was geen man van de pen. Het kostte hem inderdaad groote inspanning iets van eenigen omvang te stellen, zoodanig althans, dat hij er zelf over tevreden was. De geregelde, strikt logische gang van redeneeren, hem door de beoefening der wiskunde eigen, kon hij nooit geheel naar zijn zin in het opgestelde terug geven. Even moeielijk was hij bij het beoordeelen van 't geen door anderen gesteld was. Maar zijne kritiek, hoe lastig soms,

was nooit scherp en altijd juist. Voerde hij echter over een of ander onderwerp het woord, dan volgden de woorden elkander bedaard, kalm, met nadruk en ongestoord op; dan was geen enkel woord overtollig, dan pasten alle deelen juist, dan was alles glashelder. Acquoy sprak dan ook nooit, of hij had eerst rijpelijk gedacht; hij streed nooit dan uit overtuiging. Daarom ook, ofschoon hij in het debat nimmer de vormen uit het oog verloor, en steeds eerbiediging van anderer gevoelen op den voorgrond stelde, was hij niet gemakkelijk van eens aangenomen denkbeelden terug te brengen. Die vasthoudendheid was echter geene halsstarrigheid. Zij had haar grond, voor het meerendeel in eene diepe en innige overtuiging, door grondig onderzoek en ernstig nadenken gewrocht, en ook voor het andere deel in een vasthouden aan het eens als goed erkende, soms weleens met mindere waardeering van veranderde omstandigheden en gewijzigde inzichten.

Eerzucht, in de min gunstige beteekenis van het woord, was Acquoy vreemd. De vereering en onderscheiding, waarmede zijne verdiensten gehuldigd werden, lokte hij nimmer uit; hij had, voor hetgeen hij deed, een hooger doel. Toch was hij geenszins ongevoelig voor bewijzen van achting en evenmin onkwetsbaar bij miskennis van zijne bedoelingen. Zijn prikkelbaar en zenuwachtig gestel kwam bij zulke gelegenheden in botsing met zijn beter oordeel en zijne zelfbeheersching. Meestal behaalden de laatsten de overwinning en was slechts eene geringe trilling in de stem het teeken van den inwendigen strijd.

En hiermede leg ik de pen neder. Is het mij mogen gelukken door deze schets een eenvoudig gedenkteeken op het graf van mijn hooggeachten vriend en ambtgenoot op te richten, dat gedenkteeken zij niet alleen eene her-

innering en hulde, het moge ook zijn de handwijzer op den weg, die nog voor ons ligt. Op dien handwijzer staat met onuitwischbaar schrift: *die met zijne talenten woekert tot heil van anderen en ter bevordering van het goede, zijn naam zal in gezegend aandenken blijven; zijne werken zullen van hem spreken, ook nadat hij gestorven is.*
